

Differenciálás a történelemórán

Békés Anna

Javaslatok tanulási kudarcnak kitett tanulók egyéni fejlesztési tervének elkészítéséhez és differenciált óravezetéshez a szakrendszerű történelemtanításban

1. A tanulási kudarcok definíciói, törvényi háttér

Olyan világban élünk, amelyben az információ-szerzés létszükséglet. Akinek olvasási/ kézirási/ számolási problémája van, nemcsak az iskolában nem tud teljesíteni, hanem a napi életben sem tud eligazodni. Az Európai Unió 2007-ben megfogalmazott [egy Chartát](#) ezzel kapcsolatban. A magyar törvények az EU alapvetően munkaerő-piaci szemléletének megfelelően rendelkeznek a tanulási kudarcnak kitett (diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás) vagy sajátos nevelési igényű diákok inkluzív (befogadó és nem integráló!) oktatásáról. Ezek közül kettőt szeretnék kiemelni: A Köznevelési Törvény 19.§ 7. pontját a pedagógusok alapvető feladatairól és az 50. §. b. pontját, amelyek szerint: a helyi tantervnek tartalmaznia kell a fogyatékoság típusához és fokához igazodó fejlesztő programot is, a követelmények teljesítéséhez megjelölhet egy tanévnél hosszabb időt is. A Törvény 30. § 9. bekezdésében megfogalmazott jogokat a középiskolában a szaktanárnak a szakórán kellene biztosítania.

A történelem a földrajz mellett az a tantárgy, amely komplexitásánál fogva az információszerzés minden területét érinti.

Először kell leszögeznünk, hogy diszlexiás, diszgráfiás és diszkalkuliás szakvéleményt csak akkor adnak ki, ha a vizsgált személy intelligenciája a normál tartományon belül van, esetleg annál magasabb. A diszes gyerekek tehát feltétlenül ép értelmű, sőt lehet „zseniális” is, vagyis a normál oktatás követelményeit képes teljesíteni – bizonyos könnyítések mellett. Utóbbiakról még sokszor lesz szó a továbbiakban. A diszes gyerekek számára ugyanolyan meghatározó – ha nem jobban – az otthoni környezet. Számít, hogy mikor, hogyan fedezték fel a „diszét”, kapott-e megfelelő fejlesztést, megfelelő volt-e az óvodai/ iskolai környezet az ő fejlődése szempontjából. Az otthoni környezet és az első környezeti élmények jelentős mértékben befolyásolják tanulási motivációját.

A tanulási kudarcnak kitett tanulók, ugyanúgy különböznek egymástól, mint bármely más diák. Csak egy kicsit jobban és egy kicsit másképp. Sideridis professzor állítása szerint a feladatteljesítésben jelentkező hiba stressz-faktort jelenthet, amely depressziós epizódot okoz a tanulási kudarcokkal küzdő diákoknál, s ez a sajátos motivációs minta hajlamosítja őket a tartós depresszióra. Az empirikus vizsgálat szerint a teljesítmény-elkerülő célok (kudarckerülés) felelősek a negatív kogníciók és érzelmek sorozatáért, így közvetlen kapcsolatot teremtenek a szorongással, a depresszióval és a negatív érzelmekkel.¹

2. Dokumentumok a munkához (szakvélemény), segítők

Tételezzük fel, hogy az iskola rendelkezik hivatalos szakvéleménnyel az adott diákról. A szakvélemény egyfelől személyes, másra nem tartozó adatokat tartalmazó dokumentum. Utolsó,

¹ Sideridis: Why are Students With LD Depressed? A Goal Orientation Model of Depression Vulnerability. *Journal of Learning Disabilities* 40. 526–539. és Sideridis, Morgan, Botsas, Padeliadu and Fuchs, (2006): Predicting LD on the Basis of Motivation, Metacognition, and Psychopathology: An ROC Analysis. *Journal of Learning Disabilities* 39. 215–229.

összegző részében szerepelnie kell a fejlesztendő területeknek, egyes nevelési tanácsadók javasolják, melyiket melyik szaktanár fejlessze. Igazán természetesen akkor hatékony a fejlesztés, ha az egyéni/ kiscsoportos fejlesztésen túl a diszes diák minden szakórán megfelelő feladatokat kap.

A szakvélemény értelmezésében segítségünkre lehetnek a nevelési tanácsadók munkatársai – a legfontosabb lépés, hogy megtanuljunk a diák érdekében együttműködni velük. Létezik olyan nevelési tanácsadó, ahol szakvélemény-értelmező továbbképzéseket tartanak tanárok számára. Ma már (2008 szeptembere óta) ellenőrzési kötelezettségük is van az iskolákban. Ennek során ellenőrzik, van-e minden tanulási kudarcnak kitett és sajátos nevelési igényű (SüNI) diáknak egyéni fejlesztési terve, s van-e fejlesztési haladási napló, amelyet a terv megvalósulásáról vezetnek. Emellett a szaktanároknak egy sablon kérdőíven választ kell adniuk arra, hogyan támogatják az említett diákok iskolai munkáját. (Pl. differenciált feladatkijelölés, egyéni beszélgetések, egyedi elbírálás)

3. Szaktárgyi kompetencia-területek és a tanulási kudarcnak kitett diákok „képtelenségei”

i. Források használata és értékelése

Ez a kompetencia-terület különösen diszlexiások esetében okozhat sok fejtörést. Először is nem mindegy, mennyire jól olvasható tipográfiai szempontból a forrás. (A kurzív vagy a halvány színnel szedett forrás mindenki számára nehezen olvasható) Feltétlenül hosszabb időt kell adnunk tehát magára az elolvasásra, illetve jó, ha elhangzik a forrás. Dolgozat íratásakor figyeljünk a betűtípusra, ha szükséges, fénymásolás helyett szkenneljük és szerkesszünk. Az egyszerű következtetések levonásához szükséges lépésekről a későbbiekben lesz szó.

ii. A szaknyelv alkalmazása

Ugyancsak diszlexiások esetében jelent problémát. Minden tananyagban vannak idegen szavak, nevek vagy szokatlan kifejezések. Pl. Hargreaves; kétpártrendszer; bizottmány; Kleiszthenész; Caesar.

iii. Tájékozódás térben és időben

A legtöbb diszesnek van téri tájékozódási problémája, ha időben kaptak fejlesztést, a szakrendszerű oktatásban ez már nem jelenthet súlyos problémát. Ha igen, akkor sajnos nagyon könnyű megkülönböztetni a gyakorlatlanságtól: nem az égtájak iránya okoz ugyanis gondot a diák számára, hanem a segítőkészen elhangzó „Feljebb!”, „Lejjebb!” utasítások. Ilyenkor feltétlenül konzultáljunk szakemberrel (logopédus, fejlesztő pedagógus) arról, mi a jó megoldás. (A KT lehetővé teszi a mentesítést bizonyos feladatrészek alól is.)

Diszkalkulációs esetekben – főképp, ha nem kaptak rendszeres fejlesztést – beleütközhetünk a negatív számfogalom illetve a tízes átlépés kialakulatlanságának kérdéskörébe. A diák képtelen megjegyezni, hányadik században járunk, nem tudja kapásból megválaszolni, hány évvel ezelőtt élte fénykorát az athéni demokrácia. Nehezen rakja sorba az időszámításunk előtt játszódó eseményeket, stb.

iv. Eseményeket alakító tényezők feltárása és a történelmi események és jelenségek problémaközpontú bemutatása – e két kompetenciaterület csak annyiban sérül, amennyiben ráépül az előzőekre.

4. Javaslat és sablon az éves munka tervezéséhez

Egyéni fejlesztési tervet természetesen nemcsak a történelemtanárnak kell készítenie. A leghasznosabb az lehetne, ha már a tanév elején tudnánk, melyik osztályban ki az a diák, akire

különösen oda kell figyelnünk tanulási kudarc szempontjából. Ebben az esetben éves munkákat megtervezhetjük az alábbi „gyógypedagógiai ló” alapján. (Az egyes kompetencia-területek alatt nem a tantervi vagy érettségi követelmény szerinti fogalmak szerepelnek, hanem a tankönyvben előfordulók.)

Tanulási kudarcnak kitett diákok szakvéleményéből:

A)

Fejlesztendő területek: olvasás – szövegértés;

Felmentés a helyesírás értékelése és osztályzása alól.

B)

Fejlesztendő területek: térbeli tájékozódás;

olvasás-szövegértés.

Felmentés: a matematika tantárgy osztályzása alól, minden számolást igénylő feladat végzése alól.

C)

Felmentés: írásbeli munkáit számítógépen végezhesse.

Hét	Óra	Tananyag	Tér, idő	Szaknyelv	Órán feldolgozott forrás
		Az ipari forradalom hatásai	Anglia;	ipari forradalom, új energiafajták, gyáripár; Hargreaves, Watt, Cartwright, Maudslay, Fulton, Stephenson urbanizáció	Szöveges: Hobsbawm – A forradalmak korából; Képi: esztergapad; diagram: a lakosság szám növekedése Angliában
		C számítógépen adhatja be a házi feladatát	B fejlesztése	A mentesítve az idegen nevek helyesírása alól	A és B fejlesztése – hangzó forrás; információk keresése a forrásból

A differenciált óravezetés osztályra és diákra szabott tervezést kíván. Először valóban sok idő elmegy, amíg a szaktanár a fenti sablon alapján megtervezi a tanévet, viszont gyorsabbá teszi az órai felkészülést, könnyebb nem elfeledkezni számtalan diákunk valamelyikéről. (Nekem tovább tartott a sablon megtervezése, mint a kitöltés maga. Szívesen fogadok a módosításra bármilyen ötletet, javaslatot.)

A; B és C egyéni fejlesztési terve ezután könnyűszerrel elkészíthető – persze, ha van számítógép, s az éves tervek a gépen vannak – ha kimásoljuk a fejlesztési területnek megfelelően a tananyagot és mellé írjuk a szaktanár nevét. Így az is látszani fog, hol torlódik és hol hiányos a tanév folyamán a fejlesztés A; B és C számára. A fejlesztési naplóba ezután beírhatjuk, mit tapasztaltunk.

5. A fejlődés nyilvántartása

A témazárók és dolgozatok számítógépes nyilvántartása is sokat jelenthet – nem csak a tanulási kudarcnak kitett diákok – az egyéni fejlődés követésének szempontjából.

Érdemes az alábbi sablont használnunk hozzá:

Név	Feladattípus, feladat száma, max. pontszám pl. információ keresése szövegből 1. feladat 3 p	Feladattípus, feladat száma, max. pontszám párosítás pl. kböző típusú forrásokból vett információk összevetése 2. feladat 5 p
A	Eredménye a max. pont %-ban pl. 2 p= 66%)	Eredménye a max. pont %-ban
B	Eredménye a max. pont %-ban	Eredménye a max. pont %-ban
C	Eredménye a max. pont %-ban	Eredménye a max. pont %-ban

A sablon kitöltése a dolgozat kijavítása után először hosszabb időt vesz igénybe, hiszen be kell írunk a névsort, később ez is gyorsan megy. Javasolt az Excel vagy más táblázatkezelő használata, így könnyebb a százalékszámítás. Utóbbira azért van szükség, mert a különböző pontszámok nem nyújtanának információt a képességterület fejlődéséről vagy stagnálásáról. Tapasztalatainkat ismét a fejlesztési naplóban rögzíthetjük.

Melléklet

Milyen szabályok vonatkoznak a sajátos nevelési igényű tanulók érettségi vizsgájára?

A közoktatásról szóló törvény 30. §-ának (9) bekezdése alapján valamely tantárgy vagy annak - szóbeli vagy írásbeli - vizsgarésze alól felmentést kérő tanulók érettségi vizsgáját a 100/1997 (VI. 13.) Korm. rendelet 20. § (8), 37. § (1) - (3) és 41. § (2) bekezdései szabályozzák. A sajátos nevelési igény megállapításának eljárásáról a 14/ 1994. (VI. 24.) MKM rendelet a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgáltatokról rendelkezik.

A sajátos nevelési igényű tanuló milyen könnyítést kérhet az érettségi vizsgán? 100/1997 (VI. 13.) Korm. rendelet (érettségi vizsgaszabályzat)

Írásbeli vizsgarész

20§ (8) A közoktatásról szóló törvény 30. §-ának (9) bekezdése szerint a vizsgázó kérésére az igazgató engedélye alapján

- a) a 19. § (1) bekezdésben meghatározott időt legfeljebb egy órával (60 perc) meg kell növelni
- b) lehetővé kell tenni, hogy az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszközt (pl. számítógép, írógép) használja
- c) engedélyezni kell, hogy az írásbeli vizsga helyett szóbeli beszámolót tegyen, vagy a szóbeli vizsgát írásban teljesítse.

Szóbeli vizsgarész

37 § (1) A közoktatásról szóló törvény 30. §-ának (9) bekezdése alapján a vizsgázó kérelmére, az igazgató engedélye alapján

- a) a 35 § (2) bekezdésben meghatározott időt legfeljebb húsz perccel meg kell növelni,
 - b) engedélyezni kell, hogy a szóbeli vizsgát írásban tegye le.
- (2) Ha a vizsgázó a szóbeli vizsgát írásban teszi le, a vizsgatétel kihúzása után, külön helyiségben, felügyelő tanár mellett készíti el dolgozatát. A dolgozat elkészítésére középszintű vizsga esetén harminc percet, emelt szintű vizsga esetén negyven percet kell biztosítani. A dolgozatot a vizsgázó vagy a vizsgázó kérésére a kérdező tanár felolvassa.
- (3) Ha a vizsgázónak a közoktatásról szóló törvény 30. §-ának (9) bekezdése alapján engedélyezték, hogy az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsgát tegyen, és a vizsga írásbeli és szóbeli vizsgarészekből áll, két vizsgatételt kell húznia és kifejtenie. A felkészüléshez és a tétel kifejtéséhez rendelkezésre álló időt tételenként kell számítani. A vizsgázó kérésére a második tétel kifejtése előtt legalább tíz perc pihenőidőt kell adni. A pihenőidő alatt a vizsgaterem nem hagyható el.

Értékelés

41 § (2)

Ha a vizsgázó a szóbeli vizsgát írásban tette le, teljesítményét a szóbeli vizsgarésznek megfelelően kell minősíteni. Ha a vizsgázó az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsgát tett, mindkét tétel kifejtését a szóbeli tételek értékelési szabályai szerint kell értékelni, majd a két tételre adott pontszámok összegét a szóbeli vizsgán elérhető pontszám kétszeresének százalékában kell kifejezni, és ez adja a vizsga százalékos minősítését.

A sajátos nevelési igényű tanulótlól milyen igazolást fogadhat el az igazgató?

Az erre vonatkozó eljárás szabályait az iskolaigazgatók a LXXIX/1993 Közoktatási törvény) 30§ (9) bekezdésében, valamint a 14/ 1994. (VI. 24.) MKM rendelet a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgáltatokról 10-21. § -aiban találják meg.